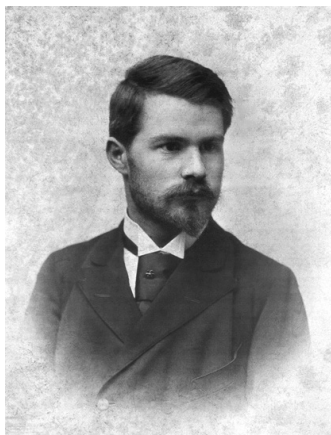

Zbornik radova

»Slikar Ivan Tišov«

Slikar Ivan Tišov (Viškovci kod Đakova, 8. veljače 1870. – Zagreb, 20. rujna 1928.), fotografiran vjerojatno 1880-ih; fotografija preuzeta iz: (Ambruš 2005: 6)

Usprkos pandemiji koronavirusa 16. listopada 2020. godine, u godini u kojoj se obilježavala 150. obljetnica rođenja Ivana Tišova (Viškovci kod Đakova, 8. veljače 1870. – Zagreb, 20. rujna 1928.), održan je u prostorijama Središnje nadbiskupijske i fakultetske knjižnice uz suradnju Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu skup posvećen ovom hrvatskom slikaru. S obzirom na epidemiološku situaciju, razumljivo je da je bila riječ o takozvanom hibridnom skupu – dio izlagača, njih četvero (dr. sc. Jasminka Najcer Sabljak, dr. sc. Daniel Zec, Ivan Kokeza i dr. sc. Dragan Damjanović), održali su svoja izlaganja uživo, na licu mjesta u Đakovu, dok su dvije izlagačice (dr. sc. Irena Kraševac i dr. sc. Petra Vugrinec) sudjelovale na skupu preko *web*-platforme. Budući da je broj slušača skupa unutar dvorane bio ograničen, bilo je omogućeno da se izlaganja prate i preko interneta.

Rezultat ovoga skupa je zbornik tekstova koji se nalazi pred vama, no prije nego što bude više riječi o sadržaju samoga zbornika potrebno je ukratko se osvrnuti na nekoliko podataka iz Tišovljeve biografije, o kojima se govori i u dijelu tekstova u nastavku zbornika, a kako bi se naglasila važnost priređivanja ovoga izdanja. Ivan Tišov se ubraja među najvažnije hrvatske umjetnike kraja 19. i početka 20. stoljeća. (sl. 1) Rođenje i odrastanje u Viškovcima, selu u okolici Đakova, odigrat će ključnu ulogu u njegovu životu – opće je poznata anegdota da ga je, naime, zadivljenost freskama u đakovačkoj katedrali usmjerila prema umjetnosti. Među prvim stoga upisuje novoosnovanu zagrebačku Obrtnu školu, gdje mu pokrovitelj postaje jedan od njezinih osnivača, prvi hrvatski povjesničar umjetnosti Iso Kršnjavi koji će uvelike obilježiti Tišovljev život. Nakon završetka Obrtne škole Tišov nastavlja školovanje u Beču, gdje 1889. – 1893. studira na Školi za umjetnost i obrt Austrijskog muzeja, a potom odlazi kratko i na studij na minhensku Akademiju likovnih umjetnosti. Još za školovanja počinje raditi na javnim narudžbama, koje će ostati važan segment njegova djelovanja i u ostatku života. Kršnjavi ga je, naime, zajedno s drugim hrvatskim umjetnicima, angažirao na oslikavanju Pompejanske dvorane, stubišta i Zlatne dvorane palače Odjela za bogoštovlje i nastavu hrvatske Zemaljske vlade u Opatičkoj 10 u Zagrebu.

U desetljeću koje slijedi Tišov se isprva, u određenoj mjeri, iako ne u potpunosti, udaljio od Kršnjavoga, stilski približio Vladi Bukovcu i krugu umjetnika koje je ovaj slikar okupio oko sebe, a poslije mu se ponovno vratio, o čemu svjedoče njegova za kulturnu povijest Hrvatske tog vremena iznimno zanimljiva pisma. Zahvaljujući svojem talentu i političkim vezama Tišov je ostvario velik opus koji čine brojni portreti suvremenika, žanr-scene, folklorni motivi, mrtve prirode, alegorijske, historijske i religijske kompozicije i pokoji

pejzaž. Pred Prvi svjetski rat (1913. – 1914.) nakratko dobiva priliku upoznati se i s pariškom umjetničkom scenom zahvaljujući stipendiji hrvatske Zemaljske vlade, a u sklopu priprema za izradu kompozicija u profesorskoj čitaonici Kraljevske sveučilišne knjižnice i arhiva (danas zgrada Hrvatskog državnog arhiva) u Zagrebu.

Iako je od 80-ih godina 19. stoljeća živio i radio u Zagrebu, gdje si je 1900. – 1901. godine na padinama Zagrebačke gore, odmah iznad današnjega Britanskog trga, u ulici Pantovčak podigao vilu s ateljeom, jedan od najljepših primjera secesijske arhitekture, djelo zagrebačkog arhitekta Aladara Baranyaija, ostao je privržen rodnoj Slavoniji i Đakovštini iz koje je potekao. *Slavonska idila*, *Gajdaš iz Posavine*, *Pod javorom* tek su neka od djela u kojima je tematizirao narodni život svojega zavičaja. Sjetimo se i poznatih *Dodola* koje je naslikao nedvojbeno nadahnut narodnim običajem sela Gorkjana, smještenih nedaleko od rodni mu Viškovaca, u kojima i danas ljeti *dodole* ili *ljelje* prizivaju kišu.

Usprkos velikomu i zanimljivomu opusu i općenitom značenju u povijesti hrvatske umjetnosti Ivan Tišov još uvijek nije dočekaio iscrpnu monografiju kakvu imaju Vlaho Bukovac, Celestin Medović, Ferdo Kovačević i drugi prvaci hrvatske likovne scene s prijelaza iz 19. u 20. stoljeće. Uočljivo je i da njegova djela, iako su cijenjena među kolekcionarima, ne postižu na tržištu umjetnina onako visoke cijene kao djela drugih spomenutih prvaka hrvatske moderne.

Iako je u određenoj mjeri gurnut u stranu, ipak se ne može reći da je (bio) neprisutan u hrvatskoj povijesti umjetnosti. Od prvog pregleda povijesti hrvatske umjetnosti kraja 19. i početka 20. stoljeća, znamenite Kršnjavijeve autobiografije *Pogled na razvoj hrvatske umjetnosti u moje doba* (Kršnjavi 1905) ovaj je slikar itekako zauzeo svoje mjesto među prvacima hrvatske umjetnosti toga vremena. I kasniji autori poput Ljube Babića u *Umjetnosti kod Hrvata* (Babić 1943) ili Grge Gamulina u standardnoj monografiji *Hrvatsko slikarstvo na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće* (Gamulin 1995) dotaknut će se, u većoj ili manjoj mjeri, ovoga umjetnika. Nije dakle bio zaboravljen, no uvelike je promatran ili kroz rakurs svojih *dekorativnih* radnji ili kroz regionalno podrijetlo.

Uočljivo je kako su autori i institucije iz Slavonije odigrali ključnu ulogu u obrađivanju opusa toga umjetnika i u populariziranju njegova stvaralaštva u posljednjih nekoliko desetljeća. Matko Peić obrađuje tako njegov opus u svojoj knjizi *Hrvatski slikari i kipari. Slavonija. Srijem* (Peić 1969), a potkraj 80-ih godina 20. stoljeća priređena je i prva izložba Tišovljevih djela u tadašnjoj Galeriji likovnih umjetnosti u Osijeku čiji je autor Zdenko Tonković (Tonković 1988). Iste godine i u istoj instituciji priređena je i izložba hrvatskih oleografija u kojoj će također biti dotaknut Tišovljev opus (Kamenov 1988). Galerija likovnih umjetnosti u Osijeku Tišovu će potom ponovno posvetiti izložbu 2005. godine, kada će se i zagrebačka publika zahvaljujući prenošenju izložbe u Galeriju Klovićevi dvori, imati prilike upoznati s ovim slikarom (Ambruš 2005). Autorica kataloga i izložbe Jelica Ambruš prikazala

je svu raskoš Tišovljeva opusa i iznijela na vidjelo niz slabo poznatih djela. Tišovljeva su djela izlagana i na velikim zagrebačkim izložbama u Muzeju za umjetnost i obrt, Galeriji Klovićevi dvori, Domu hrvatskih likovnih umjetnosti posvećenim historicizmu i secesiji u Hrvatskoj, odnosu umjetnosti i sporta, vezama s Bečom i slično.

U tom razdoblju i u godinama koje dolaze i Muzej Đakovštine priređuje niz izložbenih manifestacija posvećenih Tišovu zahvaljujući svojem agilnom ravnatelju Borislavu Bijeliću (Bijelić 2004; Ćurić 2013; Bijelić 2020a; Bijelić 2020b). U povodu slikareva 150. rođendana 2020. godine bile su organizirane čak dvije izložbe – u spomenutom Muzeju Đakovštine te u Spomen-muzeju biskupa Josipa Jurja Strossmayera, koje su se dotaknule kako portreta, sakralnih kompozicija, žanrova, orijentalističkih djela, tako i njegovih ranih radova s polja dekorativnog slikarstva, nastalih vjerojatno još za školovanja u zagrebačkoj Obrtnoj školi.

Osim spomenutih muzejskih institucija, u obilježavanje 150. obljetnice Tišovljeva rođenja uključila se i sve potakla Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti sa svojim Zavodom u Đakovu i Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu organiziranjem spomenutoga skupa u listopadu 2020. godine.

Kako je već i navedeno, ovaj je zbornik rezultat toga skupa. Sadržava ukupno šest tekstova, isto onoliko koliko je bilo i izlaganja. Njegovi su autori povjesničarke i povjesničari umjetnosti iz Zagreba i Osijeka koji se bave istraživanjem hrvatske umjetnosti 19. i početka 20. stoljeća.

Tekstovi u zborniku obrađuju razne epizode iz života i rada Ivana Tišova. Zbornik otvara tekst dr. sc. Irene Kraševac koja svojim istraživanjem pokriva iznimno važan, osobni aspekt Tišovljeve biografije – njegovo školovanje i vezanost za zagrebačku Obrtnu školu te rad njegove supruge Terezije Neuhäusler, učiteljice tkanja u Ženskoj stručnoj školi u Zagrebu. Članak zorno svjedoči o tome kako je izgledao brak dvoje umjetnika i donosi niz nepoznatih podataka o djelovanju Tkalačke škole, čime je ova pomalo zaboravljena institucija ponovno dobila svoje mjesto u povijesti hrvatske kulture.

Dr. sc. Dragan Damjanović svoj je članak posvetio radu Ivana Tišova za organe vlasti, uglavnom u režiji Odjela za bogoštovlje i nastavu hrvatske Zemaljske vlade, za javne zgrade te crkve. Oslanjanjem na arhivsku građu i vijesti iz dnevnih novina i časopisa s kraja 19. i početka 20. stoljeća nastojalo se u tekstu proširiti opus ovoga slikara, upozoriti na neka do sada posve nepoznata djela, ali i pokazati složenost odnosa prvoga hrvatskog povjesničara umjetnosti Ise Kršnjavog i Ivana Tišova.

Slijedi tekst doktoranda Ivana Kokeze u kojemu je obrađen do sada posve zanemaren segment Tišovljeva opusa – historijske kompozicije koje je u manjem broju radio prije raspada Austro-Ugarske Monarhije 1918., a u kudi-kamo većem broju nakon stvaranja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. U tom vremenu kako za Hrvatski sabor i druge institucije u Zagrebu, tako i za niz institucija u Beogradu (poput Narodne skupštine) slika prizore ključnih događaja koji su doveli do stvaranja zajedničke jugoslavenske države, kad-kada na (pseudo)povijesni, kadšto na alegorični način.

Ivan Tišov, *Ulazak Kristov u Jeruzalem*, 1897.; Grkokatoličko sjemenište i biskupski dvor, Zagreb, foto: D. Damjanović

Iako su stilski aspekti Tišovljeva stvaralaštva dotaknuti u svim člancima u ovome zborniku, jedan je tekst u cijelosti posvećen jednome stilskom segmentu opusa ovoga slikara. Dr. sc. Petra Vugrinec, s osloncem na svoj doktorski rad, izlaže u članku simbolističke elemente u opusu Ivana Tišova, koji se, isprepleteni s prevladavajućim akademskim motivima, pojavljuju u brojnim njegovim dijelima na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Njihovo pojavljivanje i primijenjena oblikovna rješenja kontekstualizira s pojavama u europskom simbolizmu toga razdoblja, a zahvaljujući sačuvanim fotografijama u fototeci Instituta za povijest umjetnosti donosi i informacije o nizu djela za koja danas više ne znamo gdje se nalaze.

Dio je tema mikrohistorijskog karaktera – usredotočuje se na iscrpnu analizu pojedinačnih djela ili manjeg segmenta opusa. Članak dr. sc. Jasminke Najcer Sabljak posvećen je tako slavonskim i općenito narodnim motivima u opusu ovoga slikara. Naglašena su i ona djela u kojima se u vidu prikaza osoba u narodnoj nošnji ili ćilima tradicijski motivi jedva uvlače na slikarsko platno, ali i djela koja su u cjelini posvećena tradicijskoj kulturi, a među kojima su najbrojnija ona koja se tematski odnose na Slavoniju. Osobito je istaknuta važnost djela *Pod javorom* koje se čuva u Tvornici šećera i kandita u Osijeku.

Tekst dr. sc. Daniela Zeca, kojim se zaključuje ovaj zbornik, posvećen je pak slici *Pejzaž* koja se nalazi unutar fundusa Muzeja likovnih umjetnosti u Osijeku, a prvotno ju je obitelj Gaj bila darovala Osnovnoj školi Tišovljeva rodnog mjesta Viškovaca. U članku se upozorava na okolnost da je ispod kompozicije s prikazom pejzaža pronađeno drugo, tematski potpuno drukčije djelo, koje prikazuje ženu s automobilom.

Iako znatno proširuju saznanja o Tišovu, ni ovih šest tekstova u zborniku koji je pred vama nije dokraja ispravilo nepravdu i donijelo sveobuhvatan uvid u njegovo stvaralaštvo. Valja žaliti zbog činjenice što planirani magistarski rad neimenovanog povjesničara umjetnosti, koji je, prema profesoru Grgi Gamulinu, dobio zadatak temeljito obraditi Tišovljev opus, nije nikada završen (Gamulin 1995: 117-118). Dok čekamo monografsku obradu Tišovljeva opusa, ostaje da se zadovoljimo publikacijama poput ove, koja bar u segmentima donekle rasvjetljuje život i rad ovoga slikara.

Za kraj ostaje zahvaliti ponajprije Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti, Zavodu HAZU u Đakovu, Gradu Đakovu, Općini Viškovci, gdje je otkrivena i bista Ivana Tišova, te Nadbiskupiji Đakovačko-osječkoj, što su se usprkos iznimno izazovnim vremenima odlučile na organizaciju skupa i objavljivanje publikacije. Zahvalu dugujemo i recenzentima prof. dr. sc. Zvonku Makoviću i dr. sc. Dariji Alujević koji su svojim pažljivim iščitavanjima tekstova i napomenama sadržaj ovoga zbornika učinili neusporedivo boljim.¹

Dragan Damjanović

Pero Aračić

¹ Ovaj je rad sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost projektom IP-2018-01-9364 Umjetnost i država u Hrvatskoj od prosvjetiteljstva do danas.

Literatura

1. Ambruš, Jelica, 2005. *Ivan Tišov (1870 – 1928)*, Osijek-Zagreb: Galerija likovnih umjetnosti Osijek, Galerija Klovićevi dvori
2. Babić, Ljubo, 1943. *Umjetnost kod Hrvata*, Zagreb: Matica hrvatska
3. Bijelić, Borislav, 2004. *Ivan Tišov: (1870. – 1928.)*, Đakovo: Muzej Đakovštine
4. Bijelić, Borislav, 2020.a. *Ivan Tišov*, Đakovo-Viškovci: Muzej Đakovštine, Općina Viškovci
5. Bijelić, Borislav, 2020.b. *Ivan Tišov 1870. – 2020.*, Đakovo: Muzej Đakovštine
6. Ćurić, Mirko, 2013. *Ivan Tišov. Crteži, uja i oleografije*, Đakovo: Spomen muzej biskupa Josipa Jurja Strossmayera
7. Gamulin, Grgo, 1995. *Hrvatsko slikarstvo na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće*, svezak II, Zagreb: Naprijed.
8. Kamenov, Kruno, 1988. *Oleografija u Hrvatskoj 1864 – 1918.*, Osijek: Galerija likovnih umjetnosti
9. Kršnjavi, Iso, 1905. Pogled na razvoj hrvatske umjetnosti u moje doba. *Hrvatsko kolo* 1, str. 215-307.
10. Peić, Matko, 1969. *Hrvatski slikari i kipari. Slavonija. Srijem*. Osijek: Matica hrvatska
11. Tonković, Zdenko, 1988. *Ivan Tišov (1870 – 1928)*, Osijek: Galerija likovnih umjetnosti.